

HELSİNKİ SONRASI TÜRKİYE’NİN AB MEVZUATINA UYUMU

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR

Gazi Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı (Dr. Uğur ÖZGÖKER – Rekabet Kurumu Eğitim Müdürü) - Sayın Rekabet Kurulu Başkanı, sayın misafirler, Rekabet Kurulunun değerli personeli; bugünkü “Perşembe Konferansı”nın konuşmacısı Haluk Günüşur hocamız, Haluk Hocayı özellikle Avrupa konusunda çalışan herkes çok çok iyi tanıyor, ama adet olduğu üzere yine ben kısa bir özgeçmişini okuyacağım.

Haluk Hocanın bugünkü konuşmasının konusu, bildiğiniz gibi Helsinki Zirvesinde Türkiye, Avrupa Birliğine aday ülke olarak ilan edildi. Bundan sonra Türkiye’nin, Avrupa Birliği mevzuatına uyum yönünde yapması gereken hukukî düzenlemeler konusunda hocamız bilgi verecek.

Hocamızın özgeçmişini okuyorum. Haluk Hoca, Ankara’da doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra bir süre serbest avukatlık yaptı. Sonra Fransa, “Eksmarsiya” Üniversitesi Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde; önce Avrupa Topluluđuna ortaklığın statüsü konusunda yüksek lisans tezini, daha sonra Türkiye’nin genişlemiş AT’ye ortaklığı konusundaki doktorasını tamamladı. Aynı süre içinde Brüksel’de AT Komisyonu nezdinde önce stajyer, sonra Gümrük Birliği Genel Müdürlüğünde uzman olarak çalıştı. Sayın Profesör Günüşur Türkiye’ye döndükten sonra, Dışişleri Bakanlığına hukuk danışmanı olarak girdi. Türkiye’yi birçok uluslar arası toplantıda delege olarak temsil etti. 1984 yılında Akademik kariyere geçti, 1987 yılında doçent, 1993 yılında profesör oldu. Halen Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi ve dört yıldır bölüm başkanı olarak görev yapmaktadır. Profesör Haluk Günüşur, bu görevinin yanı sıra üç yıl süreyle Türk özel sektörünün en üst düzeydeki yasal kuruluşu olan, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinde başkanlık özel danışmanı, dış ilişkiler genel sekreter yardımcısı ve genel sekreter vekili olarak da görev yaptı. Öte yandan Profesör Dr. Haluk Günüşur; Türk özel sektörünün Avrupa Birliği konularındaki tek uzman kuruluşu olan İktisadî Kalkınma Vakfında altı yıl süreyle yönetim kurulu üyeliğinde bulundu. Halen,

GÜNÜĞÜR

Türkiye Avrupa Birliği Derneği Genel Başkanı ve EKO (Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi) Yüksek Danışma Kurulu başkanıdır. Kendisi yakın zamanda Dünya Bankası bünyesinde kurulan, uluslararası yabancı sermaye yatırımlarının çözümüyle görevli, Hakem ve Arabulucular Kuruluna altı yıl süreyle Türk delegesi olarak atanmıştır. Fransa ve İngilizce bilen Haluk Günüğü'ün, Avrupa Birliği-Türkiye konularında yayınlanmış bir çok eseri bulunuyor.

Haluk Hoca, bir saat konuşmasını yaptıktan sonra 15 dakika çay-kahve arası verilecek, daha sonra 1 saat kadar sorulara cevap verecek. Buyurun hocam.

Prof. Dr. Haluk GÜNÜĞÜR - Çok teşekkür ediyorum. Sayın Başkan, Rekabet Kurulunun çok değerli üyeleri, sevgili uzman yardımcısı arkadaşlar, uzmanlar ve değerli konuklar, çoğu da benim öğrencim tabii onları görüyorum ve bundan büyük mutluluk duyuyorum; çünkü bir hoca için, değil mi hocam en onurlu şey üniversitede yetiştirdiği öğrencilerinin Rekabet Kurumu gibi Türkiye'nin gözbebeği bir kurulda görev yapmış olması benim için çok farklı bir duygu, onur duydum. Onun için hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlayarak sözlerime başlamak istiyorum.

Şimdi konumuz; Helsinki Zirve kararları, Türkiye'nin ilk defa aday ülke olarak ilan edilmesi, kabul edilmesi ve bunun sonucunda Türkiye'de neler yapılması lâzım, özellikle hukuksal planda neler yapılması lâzım? Bu konularla ilgili olarak ben size 45 dakika ile 1 saat arasında bir sunuş yapacağım, sonra sizlerden gelecek olan sorulara da yanıt bulmaya gayret edeceğim.

Lüksemburg Zirvesinde dışlanan Türkiye nasıl oldu da birdenbire Helsinki Zirvesinde aday ülke statüsüne kabul edildi, bununla ilgili kısa bir değerlendirme giriş yapayım, ondan sonra yavaş yavaş asıl konumuz olan "Uyum Sürecine" ve Türkiye'nin yapması gerekenlere kısaca değineyim.

Ben 12 tane neden saptadım. Biliyorsunuz 1997 yılının Aralık ayında yapılan Lüksemburg Zirvesinde Türkiye, Avrupa Birliği karar organları tarafından çok ciddi biçimde dışlandı.

Zirve'de 11 tane ülkeye aday ülke statüsü verildi, bunların beşi ile henüz görüşmeler başlamamıştı. Altı ülkeyle, yani; Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Estonya ve Kıbrıs Rum kesimiydi ama, Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında. Biliyorsunuz ki, Kıbrıs Rum kesimini dünyada bu adla anan bir tek biz varız, onun dışında herkes Adayı Kıbrıs Cumhuriyeti olarak biliyor. İşte bu 11 ülkeye tam üyeliğe aday statüsü tanındı.

Ondan sonra Türkiye ile AB ilişkileri ciddi biçimde dondu ve bu donukluk iki yıla yakın bir süre öyle gitti ve bir bakıyoruz Helsinki Zirvesinde bu fotoğraf tamamen değişiyor ve Türkiye aday ülke statüsüne kabul ediliyor. Hani ne oldu da Lüksemburg'dan, Helsinki'ye, Türkiye'ye böyle bir aday ülke statüsü tanındı.

Şuraya çıkarttığım şablonda ben 12 tane neden saptadım, birer cümleyle bunlara değineceğim.

Birincisi, Türkiye'nin AB ile siyasî diyalogu kesmesidir. Değerli dostlar; hatırlarsınız 11 Aralık 1997 gününde bu karar alındığında gece yarısı konutta çok ciddi bir toplantı yapıldı. Mesut Bey var, o zaman Başbakan, Ecevit Başbakan Yardımcısı, Şükrü Sina Gürel değerli meslektaşımız AB İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı ve nihayet Dışişleri Bakanı İsmail Cem ve dediler ki; “Madem ki, Avrupa Birliği bizi ittirip kaktırıyor, bizde bugünden itibaren siyasî diyalogu kesiyoruz” ve hakikaten ertesi günden başlayarak Türkiye-AB ile “siyasî diyalog” mekanizmasını kesti. Gümrük Birliği işliyordu; çünkü o daha teknik bir konu, ekonomik ağırlıklı bir konu, ama siyasî diyalog kesildi.

İlerleyen aylarda Avrupa Birliği dedi ki; “birtakım sorunlarımız var sizinle, insan hakları, şunu bir oturup konuşalım” Türkiye'nin yanıtı; “kusura bakmayın”... “Yunanistan'la ikili sorunlar var onları konuşalım... Konuşmuyorum, karar aldık... Kıbrıs sorunu var. Konuşmuyorum küstüm size. Sizde azınlıklar sorunu var onu konuşalım hiç olmazsa. Onu hiç konuşmam ben seninle ne konuşayım sen benim istediğimi yaptın mı ki ben seninle masaya oturup konuşayım.” Böyle bir “sağırklar diyalogu” sürdü, gitti.

Uluslararası ilişkiler çıkarlar dengesi üzerine kurulmuştur. Bu satranç oyunu gibi bir şey. Siz bir taş ilerleteceksiniz ki karşınızdaki de ona göre hamle yapacak.

Şimdi arkadaşlar, bundan Avrupa Birliği fevkalâde rahatsız oldu. Ne yapacak, Türkiye'ye bir jest yapması, Türkiye'nin istediğini Türkiye'ye vermesi lâzım ki, Türkiye'yi müzakere masasına çekebilsin, hatta müzakere masası olmasa bile, zaman zaman dışarıdan baskı yapabilme imkânına sahip olabilsin Türkiye üzerine, işte birinci neden, önemli nedenlerden bir tanesi; Türkiye'nin siyasal diyalogu Lüksemburg'dan sonra kesmesidir.

İkinci önemli faktör; Rum kesimiyle tam üyelik görüşmelerinin kesilmesi ya da aksamasıdır. Bu da çok önemli.

GÜNÜĞÜR

Biraz önce söyledim, Lüksemburg'daki kararlar çerçevesinde Kıbrıs Rum yönetimiyle tam üyelik görüşmeleri başladı, başladı ama ilerleyemedi. Bir süre sonra, içinde Türk tarafı olmadığı için müzakere sürecinde aksaklıklar ortaya çıktı. Fransa, Almanya, İtalya ve Hollanda gibi Avrupa'nın çok güçlü ülkeleri, bu görüşmelerin kesilmesi yolunda ilke kararı aldılar ve Rum tarafı ile tam üyelik görüşmeleri kesildi.

AB Liderleri, bir gerçeği gördüler. Görüşmeleri bu şekilde götürürse sonuçta Rum kesimiyle görüşme bitecek ve anlaşma imzalanacak. Adanın neresi tam üye olacak? Sadece güney kesimi. Adanın kuzeyinde bir toprak parçası var, hatta bizim tarafımızdan da ismi belirlenmiş bir toprak ; KKTC (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) orası ne olacak? Orası da Türkiye'ye katılacak. İlhak değil, iltihak. Sonuçta; Avrupa Birliği adayı ikiye bölmenin sorumluluğunu, tarihî sorumluluğunu taşıyacak.

Düşününüz güneyinde AB bayrağı dalgalanan bir toprak parçası, hemen kuzeyinde Türkiye Cumhuriyeti Bayrağı. Bunun tarihî sorumluluğunu AB sırtlanamayacak konuma geldi. Sonuçta, bu sorunu ancak Türkiye üzerinden çözeriz dendi, Türkiye'ye birtakım beklentilerini vermezsek, sistemin içine sokmazsak, dışlarsak, bu sorunu çözemeyiz. Kıbrıs'ta tam üyelik müzakerelerin devam etmesi, Türkiye'nin KKTC üzerine etkili olmasıyla ancak sonuç verecektir. O halde Türkiye'nin beklentisine olumlu yanıt vermek lâzım.

Üçüncü neden, Türkiye'nin değişen jeopolitiği, bu çok önemli bir şey. İki yıl önce olmayan Türkiye'nin etrafındaki olaylar, birdenbire özellikle 1999'da ortaya çıktı. İşte, Balkanların kaynaması, Kosova sorunu, Türk askerinin oraya gitmesi.

Kafkaslara bakıyorsunuz, Çeçenistan sorunu ortada. Bu coğrafya ile Türkiye'nin çok önemli bağları var, tarihsel, kültürel, hatta dinsel bağları var.

Orta Doğu'ya bakıyorsunuz, yeniden kaynar kazan olmaya başlıyor geçtiğimiz süreç içinde.

Demek ki, SSCB yıkıldıktan sonra artık o kadar önemli görülmeyen Türkiye, birdenbire jeopolitik konumundaki değişim sonrasında 1.5, 2 yıl içinde yeniden ön plana çıktı. Türkiye bütün bu yöreleri kontrol edebilen ülke konumuna geldi. O halde böyle bir ülkeyi dışlamak da pek akıllı bir şey olmasa gerek diye düşünülmeye başlandı.

Dördüncü faktör, Rusya-Çin yakınlaşmasıdır. Tek başına Rusya artık, Batı Avrupa için bir tehdit oluşturmuyor. Ama Çin’le yaklaşan bir Rusya’nın yeniden Avrupa için ciddi bir tehdit oluşturma riski vardır. Belki üç sene, belki beş sene sonra, belki 10 sene sonra. 10 sene bizim yaşantımız için uzun bir süredir. Ama devletlerin yaşantısı için hiç o kadar uzun değildir. O halde yaşanan bu rahatsızlık Türkiye’yi bir şekilde yeniden Avrupa’nın gündeminin ortasına getirip oturtmuştur.

Altıncı neden; “Avrupa güvenlik ve savunma kimliği” diye yeni bir boyut getirildi, savunma politikasına. Bu nedir? Avrupa, “BAB” adı verilen (Batı Avrupa Birliği) ile ortak savunmasını yürütüyordu, biz de bu örgütün içinde gözlemci üyeydik. NATO’ya gelince, NATO’da tam üyeyiz de, NATO’yu Avrupa gidici olarak görüyor. NATO, sekiz-on sene sonra belki de Avrupa’ya terk edecek. Bu boşluğun alternatifi ne?

Şimdilerde Avrupa, sadece üye ülkelerden oluşan bir Avrupa savunma kimliğini ortaya koyuyor ve bu kimlik çerçevesinde artık “BAB”da kalkıyor, kendi savunmasını, kendi güvenliğini, kendi sırtında taşıyacak bir politika geliştiriyor. Böyle olunca Türkiye’siz bu savunmayı yürütebilmek pek mümkün değil. O halde Türkiye’yi de bir şekilde sistemin içine sokmak gerekir ki, yarınlarımızın bekçisi olsun. Nasıl ki, dünümüzün bekçisiyse... 1952’den beri Türkiye Avrupa’nın güvenliği için görevde. Bakın, 50 seneye yakın zaman geçmiş.

Bir diğer faktör de, Ecevit’in AB’ye verdiği güvencelerdir. Ecevit 1999’un ortalarında AB devlet ve hükümet başkanlarına, özellikle hükümet başkanlarına gönderdiği yazılı metinlerde demiştir ki; “benim ülkemi diğer adaylardan geriye düşürmeyeceksiniz.”. Onlara ne tür koşullarla tam üyelik vizyonu verdiyseniz aynı bana da vereceksiniz. Bunun diyeti neyse, ben bunu öderim.”

Bunun diyeti, Kopenhag Kriterleridir...“Kopenhag Kriterlerine uyma koşulu karşısında bana tam üyelik hedefini vereceksiniz.” Bunun çok ciddi bir taahhüt olarak Avrupa tarafından algılandığını biliyoruz. O nedenle özellikle Almanya’nın bu noktada, “Sayın Ecevit’in bana vermiş olduğu yazılı güvence, benim için bu aşamada Türkiye’nin tam üyeliğe gidişinde, çok ciddi, olumlu bir faktördür” diyebilmiştir.

Bir diğer faktör, Bill Clinton’un AB üzerindeki baskılarıdır. Hiç inkâr etmeyelim değerli dostlar, Amerika çok ciddi bir destek verdi ve nitekim 1999’un

GÜNÜĞÜR

son altı ayında bütün diplomatlarını AB organları, daha doğrusu karar organları üzerinde diplomatik atağa kaldırdı. Bunda da etkili oldu.

Bir başka faktör de, “Bakü-Ceyhan petrol boru hattı”dır. Bakü-Ceyhan boru hattı Türkiye’nin çok ciddi bir projesidir. Bu proje son bir yıl içinde netleşti. Ve artık Azeri petrolünün Ceyhan üzerinden dünya piyasalarına ulaşacağı kesinleşti. Bu çok önemli, çünkü artık petrol sadece ekonomik bir faktör değil, siyasal bir faktör olarak da uluslararası ilişkilerde kullanılıyor. O hâlde Bakü-Ceyhan boru hattının, Türkiye’nin sadece ekonomik değil jeopolitiği üzerinde de çok etkili olduğu net biçimde anlaşıldı. Nihayet Türk diplomatlarının ciddi atağı vardır. Bütün AB üyesi ülkelerin başkentlerinde, “Yahudî lobisi”nin çok ciddi katkıları olmuştur. İslâm fundamentalizme perdeleme hedefi de AB’nin Türkiye’yi aday ülke olarak kabul etmesinde ciddi bir rol oynamıştır. Çünkü, Türkiye dışlandığı sürece islami fundamentalizm güçlenmektedir. Türkiye’yi biz kendi potamızın içine alabilirsek, buna da bir ölçüde “dur” diyebiliriz, hiç olmazsa sınırlayabiliriz. Nihayet sivil toplum örgütlerinin Helsinki sürecinde çok ciddi katkıları olmuştur. Başta bizim Derneğimiz, Türkiye-Avrupa Birliği Derneği, ve yedi ülke başkentinde çok yoğun faaliyetlerde bulunduk. Nerede faaliyette bulunduk? Üyesi olduğumuz “Movement Europeen”, “Uluslararası Avrupa Hareketi” bünyesinde ulusal konseyler var her üye devlette. Buralarda ve genel kurullarında etkin rol oynadık ve Türkiye’nin Avrupalılık potansiyelini anlatma olanağını bulduk. Bu örgütün siyasî iktidarlar üzerinede etkileri oldu. Bunun yanı sıra Türk özel sektörünün de, Avrupa başkentlerinde etkin lobi faaliyetlerinin olduğunu söylememiz lâzım. Helsinki’ye böyle geldik.

Helsinki’de nasıl bir fotoğraf ortaya çıktı, biraz da ondan söz edeyim. Helsinki Zirvesinde genişlemeyle ilgili çok fazla paragraf yok, 13 paragraf var. Kıbrıs ve özellikle de Ege’de Türkiye’nin ciddi ödün verme karşılığında tam üyeliğe aday ülke statüsüne geçtiği söyleniyor. Ben o görüşte değilim.

Bu 13 paragrafın Türkiye’yle doğrudan ilgili bir tek 12 nci paragrafı vardır. Aslında, Helsinki kararları 72 paragraftır. Dolaylı olarak Türkiye’yi ilgilendiren 4’üncü paragraf ve nihayet Kıbrıs’la ilgili 9’uncu paragraf var. Şimdi, bu paragrafları biraz daha açalım.

Türkiye’yle dolaylı ilgili 4 üncü paragraf önemlidir. Bu paragraf “anlaşmazlıkların çözüm yolları”yla ilgilidir. Şunu istiyor Avrupa Birliği: “O, benim içime girecek olan devlet, evinin önünü temizlesin gelsin, problemler gelmesin ve bu problemleri bana taşımasın. Buna göre “tarafklar biraraya gelsinler, sorunu çözsünler”. Bunun için 2004’e kadar ben süre veriyorum.

2004'ün sonuna kadar eğer sorun çözülmeyse ben devreye gireceğim ve bir çözüm üretmeye çalışacağım. O da olmazsa, Uluslararası Adalet Divanına gidilsin.

Şimdi, “Uluslararası Adalet Divanına gidin” demek gitmek anlamına mı geliyor?

Bakın, hukukçu kardeşlerim bunu çok daha iyi değerlendirecekler. Uluslararası Adalet Divanının yargı yetkisi zorunlu değil ihtiyarî. Zorunlu hâle gelmesi için üç yol var. “Optinal Clause” denilen ilk yol seçme hakkını kullanmaktır. Türkiye bugüne kadar hakkını kullanmadı.

İkinci yol; “forum prorogatum”dur, yani “zımnî kabul” de diyebilirsiniz buna. Bir devlet sizin hakkınızda Uluslararası Adalet Divanına dava açmıştır. Dava dilekçesi size gönderildiğinde cevap verirsiniz. Cevap verdiğiniz andan itibaren zımnî o davanın tarafı olmayı kabul etmişsiniz demektir. Türkiye bunu da bugüne kadar kabul etmedi.

Nitekim, Sismik-1 Gemisi olayını, hatırlarsınız. Gemi Ege’ye açıldığında Yunanistan Uluslararası Adalet Divanına gitti. Divan, Türkiye’ye dava dilekçesini gönderdi, Türkiye cevap vermedi. Divan da dedi ki, “Karşı taraf cevap vermiyor, demek ki yargı yetkim yok”, davayı rafa kaldırdı.

Üç ve en önemlisi, “tahkimname”. Nasıl oluyor? İki taraf biraraya sorun çıktıktan sonra sorunu Uluslararası Adalet Divanına taşımak için bir ön anlaşma yapıyor. Tahkimname ön uzlaşma belgesidir .

Bu yapılmadan Divan’a gidilmez. Bu da bir anlaşma. Eğer Yunanistan’la ikili sorunlarımız varsa, Divan’a götürecekseniz, bir anlaşma yapmamız lâzım. Bu anlaşmanın altına da Türkiye’nin yetkilileri imza atacaklar. Yani, Türkiye’ye rağmen, Türkiye Uluslararası Adalet Divanının önüne gidilemez. Türkiye isterse gider, istemezse hukuken kendisini Uluslararası Adalet Divanına götürmek mümkün değildir sınır sorunlarıyla ilgili olarak. Yeter ki, siyasî gücünüz bu hukukî olanağı kullanmanıza yetsin.

Bir başka sorun da şudur: Sadece Türkiye’yle ilgiliymiş gibi geliyor sanki bu madde. “Bunun karşılığında biz aday olduk.” deniyor. Böyle bir şey yok. Başka ülkeleri de ilgilendiriyor bu madde. Çünkü, burada Romanya’yla Macaristan arasında Transilvanya sorunu var. Baltık denizinde Litvanya, Letonya, Estonya arasında çok ciddi sınır sorunları var. Hatta hatta Almanya’yla

GÜNÜĞÜR

Polonya arasında zaman zaman tekrar gündeme gelen Silezya sorunu var. Onun için bu madde, sadece Türkiye'yle Yunanistan arasındaki sorunlarla da ilgili değildir.

Türkiye'nin tam üyeliğiyle ilgili, dokuz cümle var burada, bunu söylüyorum, uyuma geçiyorum.

Dokuz cümlelerin birincisi tamamen diplomatiktir. Türkiye'nin Kopenhag Kriterlerine uyum yönünde gösterdiği olumlu gelişmelerden övgüyle söz ediliyor.

İkinci cümle önemlidir. “Diğer aday ülkelerle aynı koşullarla AB'ye Türkiye aday olacaktır” diyor. Çünkü bu yaklaşım, Ecevit'in mektubunda da vardı. Bu bizim Derneğin de sürekli olarak savunduğu görüştür.

Üçüncü cümle de önemli, Türkiye'nin “katılım öncesi stratejisinden” yararlanması gereği üzerinde duruluyor. Bu stratejiye birazdan yine döneceğim.

Dördüncü cümle ile insan hakları ve sınır sorunları ve bir de Kıbrıs konularında siyasî diyalog öneriliyor. AB tarafı bu olanakları kaybetmişlerdi. Şimdi Türkiye'yi aday sayınca diyalog açılıyor.

Beşinci cümlede, “Diğer üye ülkelerle yapılacak toplantılara Türkiye'nin katılımı.”

Altıncı cümlede, “Bir ulusal programın hazırlanması”, birazdan ondan söz edeceğim Türkiye boyutuna geldiğimizde.

Ve nihayet yedinci cümlede, “Uyum konularında bir “izleme mekanizması” oluşturuluyor. Yani, “Türkiye, birazdan anlatacağım, uyum sürecinin neresinde bu izlenecek?”

Öte yandan, çok önemli bir “screening” mekanizması var, yani Avrupa Birliğinin müktesebatının analitik yapısı. 31 konuda Türkiye'ye uyum sağlaması gerekir. Ve nihayet Türkiye'ye bir “malî yardım” yapılması söz konusu.

Değerli arkadaşlar, Türkiye'yle ilgili olarak alınmış olan kararlar bunlardır. Bakın, bu da Kopenhag kriterleri. Hafızaları tazelemek bakımından söylüyorum; 1993 yılına kadar Avrupa Birliğine hangi ülke girse girsin sorun yaratmıyordu, çünkü pek de isteklisi yoktu. Çünkü, demokratik ülke istiyor Avrupa. Hâlbuki, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri o tarihlerde antidemokratik,

daha doğrusu farklı siyasî rejimdeydiler. Bu nedenle AB'ne başvuramıyorlardı.. Şimdi tablo değişti. İşte 1993'te Kopenhag'da toplanan devlet, hükûmet başkanları, çok ciddi kararlar aldılar.

Üç başlık altında toplayabiliyoruz bunları. Siyasî kriterler, ekonomik kriterler ve Hukuk uyumu.

Bunların ilki demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne, insan haklarına, azınlık haklarına dayalı, bunların iyi işlediği bir kurumsal yapıya sahip olmaktır. Yani, sadece bunların konulması da yeterli değil. Onların işletecek olan kurumsal yapının da sisteme girmesi lâzım. Ekonomik kriterler, “Serbest piyasa ekonomisi ve özgür rekabet sistemi üzerine dayanan ülkeler gelsin, deniliyor. Serbest piyasa ekonomisinde özgür rekabet ve hatta hatta bir adım daha gidiyorlar, diyorlar ki, “Katılacak ülkelerin Avrupa Para Birliğine uyum kapasitesine de sahip olması lâzım.”

Bir de, Topluluk mevzuatına uyum yükümlülüğü var katılacak ülkenin. Bu da çok önemli. Türkiye'nin Avrupa bütünleşmesiyle ilgili ana şablonu şudur. Beş katlı bir bina; altta ekonomik entegrasyon, üstte siyasî bütünleşme, model bu. Ekonomik entegrasyonun ana unsurunu da Gümrük Birliği oluşturuyordu malların serbest dolaşması bakımından. Kotalar da kaldırılacak. Ve mallar serbest dolaşacak; ama, yeterli değil. Malların serbest dolaşımının yanı sıra kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşması lâzım ki, dört özgürlük gerçekleşsin. Yani, ekonomik altyapıyı anlatıyorum önce. Ondan sonra hukukî ve diğer mevzuat uyumu, bakın burada, dört, özgürlük, artı rekabet, vergileme, mevzuat yaklaştırılması, ekonomi politikaların uyumu, ticarî politikalarının uyumu...Böyle bir ekonomik altyapıyla sistemi oturacak, “neofonksiyonalist teori” budur. Üst yapı olan siyasî bütünleşme ise ancak ekonomik altyapı gerçekleşirse sağlanabilir.

Bakınız, ünlü “screening” dedikleri tablo. Burada 31 konu var. Bakın, malların serbest dolaşımından başlamak üzere kişilerin, hizmetlerin, sermayenin, şirketler hukuku, aşağıya doğru ulaştırması, rekabet politikasına uyum, sizleri fevkalâde yakından ilgilendiriyor tabii. Balıkçılık, KOBİ'ler, sanayi politikaları uyumu, bilim, araştırma; yani, düşünün, 31 konuya uyum gerekli. Bu çerçeve içerisinde iki taraf arasında sürekli görüşmeler yapılacak. Bunun dışında siyasî boyutu da ilgilendiren yasa düzenlemeleriyle birlikte Türkiye'nin bir “ulusal plân” hazırlaması lâzım. Buna karşılık, Avrupa tarafı da önümüze ön katılım belgesi adı altında ciddi bir belge koyuyor.

GÜNÜĞÜR

Şimdi, bizim hazırlayacağımız ulusal plânla, onların hazırlamak durumunda oldukları bu ön katılım belgesinin birbirine uyum sağlaması lâzım.

Şimdi, geçen ay içinde Lüksemburg'da bir Ortaklık Konseyi toplandı. Bu Ortaklık Konseyinde 8 tane alt komite kuruldu. Bu 31 alanda ikişer üçer, beşer, bu 8 alt komiteye görev verildi. Bu 31 alana giren konuların sayısı 3277 mevzuattır. Avrupa Birliğinin 3277 mevzuatı var. Bunun Türkiye tarafından taranan kısmı yüzde 50-55'tir. Bazıları 60 diyor, bana göre yarıya yarıya diyelim. Yüzde 50'si taranmış. Neden tarandı? Gümrük Birliği ve onun getirdiği yan mevzuat, rekabet mevzuatı da dahil olmak üzere; tüketicinin korunması, gümrük mevzuatı, patent gibi mevzuat. Taranan miktarın sadece yüzde 10'unun AB'ye uyumlu olduğu anlaşıldı.

Şimdi, arkadaşlar, bir numaralı komitenin alanına ortak tarım politikasıyla balıkçılık politikası giriyor. AB'nin bu konudaki 461 düzenlemesi var, Screening Tablosunda yedi ve sekizinci sıralarda yer alıyor.

Bakın, 191 tane ortak tarım politikasıyla ilgili AB'nin mevzuatı var, 270 tane de balıkçılıkla ilgili var.

İki numaralı alt komiteye (rekabet mevzuatı da bunun içine giriyor) malların serbest dolaşımı, kişiler, hizmetler, şirketler hukuku, rekabet, devlet yardımları ve tüketicinin korunması. Bununla ilgili olarak, 782 tane AB düzenlemesi mevzuat var

Üçüncü komitede sanayi, KOBİ'ler, dış ilişkiler var. 351 tane düzenleme var bu konularda.

Dördüncü komite, sermayenin serbest dolaşımı. 230 tane AB düzenlemesi var. "Bu düzenlemeler tüzük olabilir, yönerge olabilir ya da kararlar olabilir. Ama, bunların hepsi bağlayıcı hukukî düzenlemeler. 170 adet sadece istatistikle ilgili var.

Beş numaralı komitede, bilim, eğitim, araştırma, öğretim, telekomünikasyon, kültür konuları var. 164 düzenleme de orada var.

Altıncı komite, enerji, ulaştırma, çevre konuları. 419 tane düzenleme de orada var.

Yedinci komitede, sosyal politika, istihdam ve bölgesel politikalar. 145 düzenleme de orada var.

Nihayet sekizinci komiteye 450 düzenlemeyi uyarlama yetkisi tanınıyor. Bunlar vergi, adalet, içişleri, gümrük, malî kontrol ve bütçe. Öte yandan, üç alan var ki, daha hangi komiteye verileceği de belli değil. Bunlar 27,30, 31 no'lu konular, yani siyasî konular. Onlar ortak güvenlik politikası ve kurumsal yapı.

Şimdi, görünen o ki, şu aşamada tabii biz işin çok başındayız. Ağustos sonunda ulusal programın bu ön katılım belgesiyle çakıştırılması lâzım. Eylülünden itibaren de çok ciddi olarak tarama süreci bitmiş oluyor.

Meclisin gece-gündüz yatmadan bir şantiye görünümü içinde uyum yasaları çıkartması lâzım.

Türkiye'nin siyasi uyumuna geçelim. Anayasal düzeyde ne yapması lâzım, yasal düzeyde ne yapması lâzım? Anayasa düzeyinde bir kere mutlaka 6'ncı maddede egemenliğin kullanımını düzenleyen hükümler değişmelidir. Ayrıca Anayasanın 90'ncı maddesi de değişmeli.

Anayasamızın 6'ncı maddesine göre "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir", Meclis Başkanının arkasında da yazıyor zaten. "Türk milleti egemenliğini Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanır. Mevcut hâli budur Anayasanın 6'ncı maddesi.

Bir kere yasama, yürütme ve yargının her üçüne de tam üyelikle birlikte çok ciddi kısıtlamalar geliyor. Burada egemen yetkilerin devredilmesi lâzım ki, devralan Avrupa Birliği ile egemenlik ortaklaşa kullanılmalı.

Şimdi, Avrupa Birliğinde bir tüzük düşünün, çıkmış, haftalık iş saatini düzenliyor. "Avrupa Birliğinde işçilerin haftada çalışma saati 42'dir." Tüzüğün yayınlanmasıyla birlikte İş Kanununda haftalık 45 saat otomatik olarak 42 saat olur. Ne oluyor o zaman? O zaman bizim yasama yetkisine tam üyelikle birlikte çok ciddi bir kısıtlama geliyor; onu kabul etmek lâzım.

Geliyorum yürütmeye. Avrupa Birliği mevzuatına göre bazı idarî tasarruflar vardır. Söz gelimi, ortak tarım politikası çerçevesindeki 22 üründe (şeker bunlardan biridir) taban fiyatları her yıl Brüksel'de Tarım Bakanları Konseyi tarafından saptanır, tüzük şeklinde saptanır, zaman zaman yönerge şeklinde saptanır.

GÜNÜĞÜR

Şimdi, eğer orada şekerin taban fiyatını örneğin 1 Euro derse, benim Hükümetim gidip üreticiden şekerin taban fiyatını 1 Euro'dan alması gerekir. Dolayısıyla yürütmeye de ciddi bir kısıtlama var. Yargıda? Yargıda da var.

Topluluk Adalet Divanı kararları temyize tâbi kararlar değildir. Topluluk Adalet Divanının kararları her üye devlet hakkında bağlayıcı, gerçek ve tüzel kişiler hakkında cebrî icra gücüne sahiptir. Demek ki, bizim mahkemelerin yargı yetkisi de, yani egemenliğin Montesquieu'ya göre kuvvetler ayrılığı yasama, yürütme, her üçüne de kısıtlama geliyor. Bunu kabul etmek lâzım. Bu, egemenliğin genel kavramı. “Değişiklik önerim şudur: Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir”, tamam. “Türk milleti egemenliğini Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle, “bizzat veya karşılıklılık koşuluyla üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar aracılığıyla kullanır.” 6 ncı maddenin geleceği nokta budur.

Geliyorum 7 nci madde. Mevcut hâli, “Yasama yetkisi Türk milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir, bu yetki devredilemez”. Değişiklik önerisi; “Yasama yetkisi Türk milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası kuruluşların karar organlarının bu alandaki yetkileri saklıdır”.

Üç; hemen yürütmeye geçiyorum. Anayasanın 8 inci maddesi. Yürütme, biliyorsunuz, hem yetkidir, hem görevdir. Mevcut hâli, “Yürütme yetkisi ve görevi cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından Anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir. Değişiklik önerisi; “Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası kuruluşların karar organlarının bu alandaki yetkileri saklıdır”.

Ve nihayet yargı. Yargıyla ilgili Anayasanın 9 uncu maddesi diyor ki, “Yargı yetkisi Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.” Değişiklik önerisi, “Yargı yetkisi Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır. Değişiklik önerisi Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası kuruluşlarının yargı organlarının bu konudaki yetkileri saklıdır.

Ve 90 ncı maddeyle bitiriyorum. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir” diyor, 90 ncı madde. Biz de diyoruz ki, “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanunlardan önce uygulanır.”

SORU VE CEVAP BÖLÜMÜ

Oturum Başkanı - Rekabet Kurumunun sayın mensupları ve değerli konuklar; şimdi soru-cevap kısmına geçiyoruz normal şartlarda. Fakat, Hocamızın ilk kısımdan kalan, sunumdan kalan, anlatmak istediği bir önemli husus var, 5 dakika tekrar konuşmasına devam edecek, sonra soru cevaba geçeceğiz. Buyurun Hocam.

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR - Temel haklarla ilgili 13 üncü maddenin yazılış biçimi mutlaka değiştirilmeli. Bunu tabii uzun uzun anlatmak mümkün değil. Burada, 13 üncü maddede bir kısıtlama gibi gözüküyor. Temel haklar ne hâlde kısıtlanır değil, “ne hâlde uygulanır” şeklinde düzeltilmeli.

Ölüm cezalarıyla ilgili olarak, 17’ye 4 üncü madde mutlaka kaldırılmalı. Çünkü, biliyorsunuz, Avrupa Birliğine tam üyelik söz konusu olduğunda Türk hukuk sisteminin idam cezalarını kaldırmak lâzım. Bununla ilgili Amsterdam Anlaşmasına da bir madde koydular. Anlaşma da, 1999’un Mayıs ayında yürürlüğe girdi.

Düşünce ve anlatım özgürlüğü ile ilgili 26, 27, 28 inci maddeler mutlaka değiştirilmelidir. 26/3’te “Kanun’la yasaklanan dilde anlatım yasaktır” diyor. Yani, burada kanunla hangi dilin yasaklandığını ben bir türlü anlayamadım, araştırdım bulamadım. Yani, ben burada Türkiye’de bir uluslararası toplantıda Fransızca bir sunuş yaparsam, düşüncelerimi Türkiye’yle ilgili Fransızca olarak ya da İngilizce olarak anlatırsam beni tutuklayabilirler. Ya da bir Boşnak diyelim, Türkiye’ye gelmiş Sırpça konuşuyor, “Türkiye son derece demokratik bir ülkedir” cümlesini Sırpça kullanırsa belki tutuklanacak. Yani, böyle bir şeyi anlayabilmek, kabul edebilmek mümkün değildir. Bu yasak dil kavramını çıkartmak gerek.

Kadın-erkek eşitliğinin mutlaka Anayasada öngörülmesi lâzımdır. Vatandaşlıkla ilgili 66 ncı maddenin 1 inci fıkrası mutlaka değiştirilmelidir. Artık Avrupa vatandaşlığı kavramı geliyor. Yani, ülke vatandaşlığı kavramı üstüne çıkan bir kavram. O çerçeve içinde yeni düzenlemeler söz konusu olacak. Onun

GÜNÜĞÜR

için bu Avrupa vatandaşlığı kavramına insanların yavaş yavaş kendini alıştırmaları gerekiyor.

Sivil toplum kuruluşları ve ekonomik sosyal demokrasi kavramının mutlaka Anayasaya girmesi lâzım. Kamu görevlilerine toplu sözleşme, grev ve sendikal haklar gibi hakların tanınması gerekir. Çünkü Avrupa ülkelerinin hemen hepsinde var.

Millî Güvenlik Kurulunun yeniden düzenlenmesi lâzım, sivilleştirilmesi lâzım. Devlet güvenlik mahkemeleri ise tamamen kaldırılmalı. “Tâbii hâkim” kavramının dışına çıkıyor. Milletvekili seçilme yaşı 30 yaş sınırının mutlaka aşağıya çekilmesi lâzım. Böyle bir yaş sınırı Avrupa ülkelerinde yok. En fazlası 25’tir. Ondan sonra, “savunma hakkı” yargılama sürecinin bir parçasıdır. Anayasaya bakıyorsunuz, savunma hakkı diye bir şey yok. Anayasada yargı bölümünün içine mutlaka yargının unsuru olarak savunma hakkını koymak gerek.

Bir de yasal düzenlemeler var. Yasal düzenlemelerin başında Terörle Mücadele Kanunu, Siyasî Partiler Kanunu geliyor; değiştirilmelidir.

Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Polis Vazife ve Selahiyetler Kanunu değiştirilmelidir. Sinema, Video, Müzik Eserleri, Basın, TRT Kanunu, RTÜK Yasası değiştirilmelidir. Onun içinde anti demokratik birtakım hükümler var. Yani, AB mevzuatına uymayan, AB’nin demokrasi anlayışına, hukukun üstünlüğüne demokrasiye ters düşüyor. Bunlar değiştirilmeli.

Sendikalar, toplu iş sözleşmesi, grev kanunları mutlaka değişmelidir. Toplantı yürüyüşleri, Gösteri Yürüyüşleri Kanunu değiştirilmelidir Türk vatandaşlarına tahsis edilen meslek ve sanatları icrası hakkında bir kanun var, orada yazıyor; diyor ki, “Boyacılık meslekleri yalnızca Türk vatandaşı tarafından yapılır.” “Kapıcılık meslekleri sadece Türkiye’de Türk vatandaşları tarafından yapılır.”

“Şoförlük meslekleri sadece Türk vatandaşlarınca” yapılır. Bunlar değişmeli.

Adli kolluk kurulmalıdır. Yargılamanın hızlı sonuçlandırması için kurumsal yapı değişiklikleri gereklidir.

Mutlaka “siyasî ahlâk yasası” çıkartılmalı. Yani, siyasetçi, iş dünyası özellikle de iş dünyasının çoğunu katmayalım, namuslu insanlar, ama bazıları da sistemi bozmak için siyasetçiyi kullanıyor.

Çocuk sorunları, özürlerle ilgili birtakım yeni düzenlemeler getirmek lâzım. Çocuk mahkemelerinin işlerliğinin kazandırılması lâzım. İnsan haklarının, temel özgürlüklerinin korunmasıyla ilgili Altıncı Protokol vardır, Avrupa Konseyi bünyesinde yapılmış. Bu Altıncı Protokol ölüm cezalarının kaldırılmasıyla ilgilidir. Oraya da taraf olmak lâzımdır. Daha hâlâ biz onu imzalayıp yürürlüğe koyamadık.

Birleşmiş Milletler Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesiyle Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi imzalanmalı, onaylanıp yürürlüğe konmalı, Irk Ayrımının Önlenmesi Sözleşmesini de imzaladık ama, hâlâ onaylamadık; o da, Parlamentodan bekliyor. Onun da çıkması lâzım.

Sonuç; bu düzenlemeler de bununla sınırlı değil, daha genişletilecek birtakım tarama faaliyetleri var. Onun ayrıntılarına burada giremedik. Bu düzenlemeler ne ölçüde yapılırsa Türkiye o ölçüde AB’ye yakınlaşır. Sadece düzenleme yapmak yetmez, uygulayıcıların da yeni düzenlemeleri eksiksiz biçimde yerine getirmesi gerekir. AB’ye tam üyelik bir vizyon değişikliğini beraberinde getiriyor.

Hocaların vizyonu değişecek, parlamenterin vizyonu değişecek, işadamlarının vizyonu değişecek, bürokratin vizyonu değişecek, sokaktaki insanın vizyonu değişecek, her şey değişecek. Bu olarsa o zaman üyelik tamam. Mademki siyasî olarak tam üyelik kararı aldık, o yolda yürürüz, o zaman bunları yapacağız.

Evet, sayın başkan, benim bu aşamada söyleyeceklerim bunlar. Tabii sizlerin mutlaka soruları olacaktır. Lütfen bana sorularınızı yöneltiniz, ona da yanıt aramaya çalışalım.

Oturum Başkanı - Avrupa Birliğine tam üyelik yolundaki mevzuat uyumu konusunda fevkalâde detaylı açıklamaları yaptı, hem görsel, hem işitsel. Yani, bu konuda kafamızda hiç soru da kalmadı. Yalnız, tek soru kaldı kafamda, biz bu Avrupa Birliği işini yapamayacağız gibime geldi. Bunları nasıl yapacağız, mühim olan o şimdi.

GÜNUĞUR

Şimdi, Hocamız, 6'da çıkmak durumunda, 25 dakika gibi bir zamanımız var. Onun için soruları spesifik alabilirsek memnun olacağız. Teşekkür ediyorum. Soruları alalım.

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR - Soru yoksa ya ben çok iyi anlattım ya da hiçbir şey anlaşılmadı ki, bana soru ...

Oturum Başkanı - Çok iyi anlaşılıyor, fakat herkes de bir ümitsizliğe kapıldı. Evet, arka taraftan bir soru var, alalım.

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR - Buyurun.

- Benim, Hocama sorum şu olacak: Avrupa Birliği mevzuatının direktif olsun, tüzük olsun, Türk mevzuatındaki karşılığı ne olacak veya olması gerekiyor mu? Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR - Şimdi, tabii Avrupa Birliğinde üç tür düzenleme var, bağlayıcı düzenleme, biraz evvel de şöyle değindim geçtim. Tüzükler var, doğrudan doğruya uygulanan, genel kapsama sahip olan ve iç hukukta bağlayıcı olan metinler. Yönergeler, varılacak sonuçlar bakımından bağlamakla birlikte üye ülkelere iç düzenleme yapma yükümlülüğünü getiriyor. Kararlar ise zaten, gerçek tüzel kişiler hakkında oluyor ve bunlar da bağlayıcı.

Şimdi, Türk hukukunda tüzüğü karşılayacak hiçbir hukuk belgesi yok, olmasına da gerek yok. Nedir? Tüzükler, zaman zaman nitelikli çoğunlukla, oybirliğiyle de değil, nitelikle çoğunlukla çıktığı andan itibaren Türk hukukun parçası oluyor zaten ve kendisine aykırı ulusal mevzuatı da ortadan kaldırıyor. O nedenle, tüzüklerin Türk hukukunda karşılığı yok. Hatta hatta Topluluk Adalet Divanının Leonezio davasında vermiş olduğu bir kararda tüzükler, üye ülkelerin anayasalarının üstünde yere sahiptir.

Leonezio bir İtalyan bayandır, çiftçidir ve çok zengindir ve bol miktarda süt veren inekleri vardır. Bir tüzük çıkıyor Brüksel'de, süt gölleri oluyor Avrupa Birliğinde zaman zaman. Bu süt göllerini kurutabilmek için diyorlar ki, "İneklerinizi kesin, kestiğiniz inek başına bin Euro vereceğiz."

Yönergelerin de karşılığı yoktur. Yalnız, yönergelerin şöyle bir hukukî avantajı var iç hukuk açısından. Yönergelerde varılacak sonuç gösteriliyor. Biraz evvel örnek verdim, "İşçilerin haftalık çalışması saati 42'dir" diyor. Bunu

yönerge şeklinde çıkardıysa üye devletlerin üç ay içerisinde o mevzuatları 45'se 42'ye indirme, 39'sa 42'ye çıkarma hakları ve aynı zamanda yükümlülükleri var. Bunu neyle yapabilirler? Eğer bu bir yasa konusuysa ki, bizde İş Kanunu, demek ki, Parlamento'ya yasa teklifi verecek Hükûmet ve o 39'u 42'ye çıkarır yahut 45'i 42'ye indirecek. Bu bir yönetmelik konusuysa daha kolay. Bakanlar Kurulu bir yönetmelik çıkartıyor yahut Çalışma Bakanlığı. Birkaç soru daha var galiba orada.

Oturum Başkanı - Evet. Bayan.

Beril TANDOĞAN - Ben biraz iyimser bakalım diyorum.

Oturum Başkanı - Affedersiniz, bir de kendinizi tanıtırmanız, kayıtlara geçiyor.

Beril TANDOĞAN - Beril Tandoğan, Ankara Barosu stajyeriyim. Diyelim ki, iyimser bakalım. Biz bu mevzuat değişikliklerinin hepsini yaptık ve hepsini oturttuk Avrupa Birliği sistemine Peki, bu mevcut durumla uyum sağlıyor mu, bir de böyle bir sorunumuz var bence? Yani, sekiz yıllık eğitimi getirdik, ama şu anda belki Türkiye'nin yarısından fazlası işte ortaokul mezunu oldu, ama kaç gerçekten ortaokula gitti de mezun oldu, kaçına el altından diplomalar verildi? Yani, bana yine şey gibi geliyor: Mevcut değişiklikler yine üst yapı değişikliği oluyor, temeli yine toplayamıyoruz ve bu mantık sayesinde de hâlâ Türk Ceza Kanununda gözlük çalmanın cezası 15 yılken göz çıkarmanın cezası beş yıl. Yani, bana yine her şey üst yapı da yapılmış da temelde bir şey yapamıyoruz ve bunun sonucunda tüm emekler yine boşa gidecekmiş gibi geliyor.

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR - Siz aslında iyimser yaklaşalım dediniz ama, soru kötümser geldi. Şimdi, tabii doğru olan tarafları var, o yadsınamaz bir gerçek.

Ben biraz evvel, dikkat ederseniz, şablonların bir yerinde bir cümle söyledim. Sadece yasal düzenlemeler yapmak da yetmez, onları yaşama geçirecek, uygulayacak nihayet insandır, yani yine biziz. Biz, kendi işimize göre mükemmel dahi olsa bir mevzuatı uygulamada birtakım zikzaklar yapabiliyorsak, o zaman zaten burada başarı şansımız yok demek ki. Yani, sizin o iyimser tablonuz sonunda yine sizin o karamsar tablonuza geliyor. O hâlde ne yapmak lâzım? Vizyon değişikliği derken, aslında bir mesaj verdim. Çünkü, Avrupa ailesinin bir ferdi olacaksınız; bu ciddi bir şey, önemli bir şey. Ben de, birçok arkadaşımız sivil toplum örgütleri düzeyinde bunun yıllardır kavgasını veriyoruz. Ben 31 inci yılıma girdim bu işte, 30 yılı da devirdik yani. 1969'da bu işe girmişiz, 2000

GÜNUĞUR

yılına geldik hâlâ daha ortada bir şey yok. Bu kavga sürer. Bu kavga sürer de, insanımıza Avrupa fikrini tam olarak anlatabildik mi, insanımız bunu tam olarak kavrayabildi mi, o noktada şüphelerim var. Yani, işte böyle böyle toplantılarda radikal bir hoca gelecek, çarpıcı şeyler söyleyecek, sizi şaşırtacak, sizi kandırmayacak, size tam tersine gerçekleri gösterecek, ama kafanızı karıştıracak. Sizin kafanızın karışması lâzım. Bugün karıştı galiba, değil mi, karışmadı mı? Siz de gideceksin, orada diyeceksin ki baroda, “Bir Haluk Hoca vardı, geldi, garip şeyler söyledi, egemenlik devri gibi, ortaklaşa kullanım gibi.

Şimdi, sonuç itibarıyla, bizim toplumsal olarak böyle değişik reaksiyonlarımız var. Yani, kulaktan dolma bilgilerle âlim kesiliyoruz. Şurada 30 küsur yıldır şu işin peşindeyim, baktım, son iki üç yılda birdenbire AB uzmanları oluşuverdi “ordu şeklinde”.

Onun için, bizim bu sistemde en önemli şey “eğitim”. Biz bu işin eğitimini bir iki tane kurum alanı içinde ancak vermeye çalışıyoruz.

Burada bir tane Ataum var, İstanbul’da da Marmara Üniversitesinde bir merkez var. Ama, yeterli mi? Bana sorarsanız değil.

Oturum Başkanı - Evet, bu tarafı alalım.

Gökşin KEKEVİ - Gökşin Kekevi, Rekabet Uzman Yardımcısı. Hocam, benim sorum, mevzuat uyumunu tercüme edip aynen alınmasını mı ifade etti, yoksa mevzuat uyumunun Türkiye’nin koşullarına uygunlaştırılarak alınmasını mı ifade etti? Çünkü, sizden önce de çeşitli konferanslarda rekabet mevzuatına ilişkin böyle bir tartışma gündeme gelmişti. Ve bazı mevzuat uyumlaştırmasını ifade eden mevzuatın Türkiye’nin koşullarına uygun olmadığı, bunun Avrupa, birçok devleti kapsayacak şekilde şekillendirildiği, ama Türkiye’nin koşullarına uymadığı, dolayısıyla uygunlaştırılarak alınması şeklinde bir tartışma gündeme gelmişti. Benim merak ettiğim bunu biraz açıklamanız. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR - Çok güzel bir soru; teşekkür ediyorum. Şimdi, burada olaya ikili bakmak lâzım. Birtakım teknik mevzuat var. Bu teknik mevzuat “screening” adı altında, biraz evvelki tabloda ortaya koyduğum gibi bir mevzuat. Bu çok tekniktir. Bu teknik mevzuatın AB’yle uyarlanması değil, aynen adapte edilmesi lâzım, alınması lâzım. Bir de onun dışında yasal ve anayasal düzeyde birtakım teknik olmayan, ama işte o demokrasinin, insan haklarının, hukukun üstünlüğü gibi kavramların yaşama geçirilmesini sağlayacak olan birtakım şeyler bu, son dakikada koyduğum tabloda. Bunların AB’ye aynen uygulanması, uyarlanması diye bir şey söz konusu değil. Ama, bir paralel çizgiye

getirebilerseniz, yani aynen alma değil orada, orada ülkenin koşulları, ne bileyim azınlık hakları açısından meselâ. Bizde azınlık kavramı farkları, Avrupa'nın algıladığı azınlık kavramı farklı. "Peki, o zaman biz giremeyiz? Hayır, girersin, ama bir noktada buluşulur. Azınlıkların tamamına etnik kimlik verilsin ve bunların azınlık hakları olduğu tanınsın. Biz de diyoruz ki, bizim ülkemizde azınlıklar vardır, biz bu azınlıkları tanıyoruz. Nedir bu azınlıklar? "Lozan'ı açar bakarım ben". Çünkü, uluslararası bir hukuk belgesidir azınlık kavramına beni götüren. Orada yazıyor; Rumlar, Ermeniler, Yahudiler. Bunlar benim için gayrimüslim tebaadır, azınlıktır. Onun dışındaki herkes benim için Türk vatandaşdır. Etnik kökeni ne olursa olsun. Avrupa böyle bakmıyor buna.

Şimdi, demek ki bu noktada motamot onların mevzuatını almak zorunda değilim. Ama, yakınlaştırma yapayım, etnik kimlik. Buyur kardeşim, Kürtçe de bir dil olsun konuş. Ama, devletin resmî dili olmasına gerek yok. Benim için o azınlık değildir. Ama, senin kimliğini tanırım. Ama, ona tanırken bu tarafta Lazın da, "Sen Laz mısın kardeşim?" "Lazım." O da ayrı bir etnik köken. "Kardeşim, sen Boşnak mısın geldin, nereden geldin?" Bu taraftan. Tamam kardeşim, sen de Boşnaksın, otur yerine. Sen kimsin? Efendim, ben de Gürcüyüm; bu taraftan gir, sen de bu tarafa otur kardeşim, tamam.

Şuraya geliyorum; bu uyumda motamot, yani aynen sistemin işlemesi için teknik uyarılama açısından baktığımız, aynen alıp uygulayacağınız mevzuat var. Türkiye'nin daha esnek olacağı, yakınlaştırmak için elinden gelen çabayı göstereceği, fakat hiçbir zaman da aynen alıp bir elbise gibi üstümüze giymemize gerek olmayan bir mevzuat var, onu da bu tarafa koymak lâzım diye düşünüyorum, bakmak lâzım yani.

Oturum Başkanı - Dicle.

Dicle KORKMAZ - Dicle Korkmaz, Rekabet Kurumu. Hocam, benim iki sorum var. Birincisi, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde Helsinki Zirvesinden sonra kurumsal düzenleme sizce nasıl olmalı? Genel Sekreterlik yeterli mi?

İkincisi, Kıbrıs'la ilgili. Siz sunuşunuzda Helsinki Zirvesi kararlarının 4 üncü paragrafındaki anlaşmazlıkların çözüm yollarında Uluslararası Adalet Divanına gidilebileceğini, ama yargı yetkisinin ihtiyarî olduğunu söylediniz. Fakat, bildiğim kadarıyla, ardından gelen cümle, konseyin 2004 yılına kadar herhangi bir karar alınmadığı, yani siyasî çözüm bulunmadığı hâlde karar alabileceğini, tam ibareyi bilmiyorum ama, bu şekilde bir ifade var. Sizce Kıbrıs

GÜNUĞUR

konusunda kaygılananlar, sadece bu ifadeyi düşünsek haklı olmazlar mı? Teşekkürler.

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR - Şimdi bu, teşkilatlanma konusunda biz, Türkiye-Avrupa Birliği Derneği olarak, Türkiye’de konusunda tek sivil toplum örgütü olarak, defalarca örgüt bazında, Haluk Günugur kişisel olarak ve diğer arkadaşlarımız kişisel olarak dedik ki, bu iş, yani Avrupa’yla bütünleşme işi bir tek kamu kuruluşunun ve özellikle de Dışişleri Bakanlığı gibi sadece müzakere ekibi olarak olaya yaklaşan, teknik altyapısı ve lojistik desteği olmayan bir kurumla yürümez. Bu tek başına DPT’yle de yürümez. Bu tek başına Dış Ticaret Müsteşarlığıyla da yürümez. Neyle yürür? Bu bir ekip sorunudur. Bu bir teşkilâttir.

Nasıl bir teşkilât? Başbakana bağlı olarak kurulacak bir koordinasyon bakanlığı. Bunun başına bir siyasî otorite başbakan veya başbakan yardımcısı da olabilir. Ama, bunun müsteşarı olacak, müsteşar yardımcıları olacak, müsteşar yardımcılarında hukuk uyumu, siyasî uyum, ekonomik işler. Onun altında, tarım genel müdürü olacak, ticaret genel müdürü, malî işler bu tarafa, hukuk uyumu, kamu hukuku, özel hukuk; böyle bir çatı, piramit. Bu piramidin içinde 500 kişinin çalışması lâzım. Ben burada 500 kişiyi yetiştireceğim ki Brüksel’e yollayacağım sonunda, tam üye olduğum günde, uluslararası memur olarak gidecek.

Şimdi nasıl bir model geldi? Sizin dediğiniz gibi, bir Genel Sekreterlik. Başında kim var? Bir Büyükelçi. Altında kim var? Bir tane DPT’den bir Genel Sekreter Yardımcısı, bir tane Dış Ticaretten, bir tane de Dışişleri Bakanlığından (daha sonra çıkan teşkilat yasasında, bir de Hazine’den Genel Sekreter Yardımcısı öngörüldü.) sonra 6 Daire Başkanı, 20 uzman, 22 uzman yardımcısı. Bana göre bu oluşum yetersizdir.

Onun için, biz bu işi hâlâ kavrayamamışız, Başbakana hâlâ anlatamamışız. Başbakana soruyorsun, diyor ki, “Ben sordum, biz üç dört yılda tam üyeymişiz, bana uzmanları söyledi” diyor. Hayret bir şey... Eğer ben üç yılda müzakere masasına oturabilirsem bile iyi... Çünkü, bu kriterler arasında bir ayırım yapmak lâzım. Siyasî kriterler var. Siyasî kriterler, masaya oturmak için gerçekleştirilmesi zorunlu kriterler, buraya koyduğumuz kriter, yasal, anayasal düzeyde yapılacak düzenlemeler. Ekonomik ve teknik mevzuat uyumu dediğim, “screening”de yer alanlar, müzakere masasına oturduktan sonra, yapılabilecek düzenlemeler.

Onun için bu teşkilâtle bu iş olmaz, Başbakanlığa bağlı veya yardımcısına bağlı bir kamu birimi kurmak gerek. Efendim, geliyorum Yunanistan ile ilgili konuya.

Şimdi, sistem şöyle işliyor: Kıbrıs'ın dışında bu. Bu anlaşmazlıkların çözümüyle ilgili 4 üncü maddede. Biraz daha altını çizeyim.

Orada diyor ki, "Taraflar, bu tür sınır anlaşmazlıklarını aralarında görüşme yoluyla çözsünler", yani "masaya otursunlar", otursunlar. Çözdüler çözdüler 2004'e kadar. Çözemedilerse 2004'te ben duruma müdahale edeceğim. Bu karar siyasîdir, hukukî değildir. Çünkü, bu kararın altında, Helsinki kararlarının altında Türkiye'nin imzası yoktur, Türkiye'nin uluslararası düzeyde verdiği bir taahhüt yoktur. Helsinki bir anlaşma değildir, bir örgütün en üst düzeydeki organının almış olduğu kararlardır, Türkiye'yi de bağlamaz. Kim derse ki, "bağlar", siz ona inanmayın. Türkiye'yi bağlamaz. Çünkü, benim müzakere masasında olmadığım bir ortamda alındı Helsinki Kararları. Benim, altında imzamı gösterin, o zaman ben tamam diyeyim ki, ben bağlamışım kendimi.

Oturum Başkanı - Evet, Hocamızın izniyle bir soru daha alıyoruz. Oğuz du galiba.

Oğuz KARAKOÇ - Rekabet Kurumu Uzman Yardımcısı. Günümüzde Avrupa'da tartışılan konulardan biri de AB'nin 1957'de altı ülke için öngörölmüş bir sistem olduğu, bugün 15 üyeyile bu sistemin AB kurumlarının işleyişinde büyük sorunlar yaşandığı şeklinde.

Türkiye bugünkü nüfusu itibariyle önümüzdeki 20 sene içinde de, yapılan projeksiyonlarda da Türkiye'nin, Avrupa'nın en kalabalık ülkesi olacağı öngörölmüyor. Bugünkü sistemde girdiğimiz takdirde de, Avrupa'nın kurumlarında en ağırlıklı temsil edilen beş ülkesinden biri olacağız, ama bu sıralarda da başka bir tartışma, bir taraftan da bu bahsettiğim tartışma ön plâna çıkmış vaziyette. Yani, çift vitesli Avrupa mı, yoksa böyle çok entegre kararların alındığı, eski sistemin devam ettiği bir Avrupa mı? Sizin bu konudaki görüşünüz nedir? Avrupa'da yeni yapı nasıl oluşacak?

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR - Çok önemli bir soru. Tabii şablonlarım var, ben onu koyardım ama, artık ona vakit kalmadı.

GÜNÜĞÜR

Bu bile başlı başına bir konferans konusu. Gerçekten Avrupa nereye gidiyor, Avrupa kaç ülkeyle oluyor?

Şimdi, tabii Avrupa AKÇT'yle 1951'de yola çıktı, bir elbise dikildi. O elbise bugün tabii çok dar geliyor, altı kişilik bir elbise, ona göre provası yapıldıydı, şimdilerde 15. Ama, bundan 8-10 yıl sonra bu 27-28 oluyor, eğer Türkiye de girerse 28.

Şimdi, 28 ülkeye göre elbise dikmek çok zor. Onun için kurumsal bunalım içindeler. "Euro-pesimiz" adı altında; Avrupa karamsarlığı AB'yi sarmış vaziyette. Sık sık Hükümetler Arası Konferansı topluyorlar, Torino'da toplandı. Torino'daki konferansta dediler ki, "Bizim kurumsal reform yapmamız lâzım."

Bir diğer konu, bunun içinde saklı olan, kaç vitesli Avrupa? Avrupa çok vitesli olacak, o kesinleşti. Orada iki tane temel model var. Bir tanesi "değişken geometrili Avrupa", bir tanesi de "seçmeli Avrupa", Bu iki modelden hangisi Torino'dan çıktı? Bana göre değişken geometrili Avrupa. Buna göre, her üye devlet tam üye olduktan sonra kendisine verilecek bir süre içinde bazı politikaları uygulamayacak. Örneğin Polonya, bakacak kardeşim, "Bu tarım politikası beni rahatsız ediyor, ben buna uyum sağlayamayacağım. Kusura bakmayın, bana bir süre verin." "Al sana altı sene. Altı sene sonra kendi tarım politikasını AB'ye uyarla." Efendim, Para Birliği, ortak paraya geçiş. Romanya diyor ki, "Bana biraz ağır gelir bu." "Peki, sana beş yıl süre, beş yıl sonra gel Euro'ya uy." Bundan sonra böyle olacak.

Dolayısıyla, bize de bir uyum süreci, yani tam üye olduktan sonra da bir süre verilecek. Meselâ, ben Avrupa Para Birliğine tam üyelik gününde uyum sağlayamam. Enflasyonun yüzde 2,5'a düşmesi lâzım.

Onun için, bundan sonraki çok vitesli Avrupa ve model olarak da değişken geometrili Avrupa olacak. Ama, bizim tam üyeliğimiz için de bana sorarsanız, nereden bakarsınız en iyimser tahminlerle? 12-15 sene ilerisine bakmak gerekir.

Tekrar tekrar beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum, şükranlarımı sunuyorum.

Oturum Başkanı - Haluk Hocaya çok teşekkür ediyoruz. Haziran ayının bu ilk toplantısında çok değerli bilgiler aldık Hocamızdan.

Haziran ayının özelliği gereği beş toplantımız olacak, daha sonra da yaz tatiline gireceğiz. Ama, inşallah gelecek senelerde de Hocamız da tekrar beraber olacak.

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR - İnşallah.

Oturum Başkanı - Hepinize teşekkür ediyoruz. İyi akşamlar.